

EEN HEERLIJK EINDE.

In mijn jonge jaren schreef ik eens een boekje, dat heet: „Klein begonnen. Hoe een jongen, die wilde, een man werd, die kon.” Het bevat 't even boeiend als merkwaardig verhaal van de jeugd van den beroemden en godvreezenden Duitschen geleerde VON SCHUBERT, die in de eerste helft der vorige eeuw leefde.

Van dat boekje heb ik veel genoeg gehad, en wel allereerst, dat een even, bekend Nederlandsch ambtgenoot van Von Schubert, ook een Christen, mij er hartelijk geluk meewenschte. *) Een jong schrijver heeft dat wel eens nodig!

Ook van het verdere, zoo rijke leven van Von Schubert bestaan een of meer boeken, gelijk begrijpelijk is. Dusver echter was mij onbekend, dat ook over zijn heerlijk einde zulk een lieflijk getuigenis is gegeven, dat ik, nu het mij onverwacht in handen kwam, gaarne voor vergetelheid bewaren wil; te meer wijl Dr. Meyer, die het gaf, volkomen betrouwbaar is. Eerst echter nog iets meer over den man, dien het geldt, en die waard is gekend te worden.

Gotthilf Heinrich von Schubert werd in 1780 te Hohenstein in Saksen geboren. De vrome opvoeding, die hij ontving, legde den grond tot de godsvrucht, die hem later kenmerkte, en hem ook in de wetenschap overal als een beslist geloovig Christen deed uitkomen. Hij studeerde zoowel in de godgeleerdheid als in de geneeskunde, en vestigde zich als geneesheer te Dresden, waar hij over de natuurwijsbegeerte voordrachten hield, waaruit zijn werk over de donkere zijde der natuurwetenschap ontstond. Later werd hem de opvoeding toevertrouwd van de Wurtembergse prinses Maria, alsook van prins Albert van Mecklenburg-Schwerin; evenzoo van de hertogin Helena van Orleans. Wel een bewijs van het groot aanzien, waarin hij stond. Over het leven der laatstgenoemde gaf hij „Herinneringen” uit, die in nog geen twintig jaar een achtste uitgave beleefden.

In 1819 werd hij hoogleeraar in de natuurwetenschappen te Erlangen, en in 1827 overgeplaatst naar de nieuwe hoogeschool te Munchen. Daar had hij tot ambtgenoot den beroemden Schelling, met wiens wijsgeerige denkbeelden hij instemde. Hij was een man van oorspronkelijke denkbeelden. Vaak meent men, dat hij te veel toegaf aan mysticisme. Doch niet dient vergeten, dat zijn innige vroomheid en kinderlijke godsvrucht aan velen, die zijn geleerdheid bewonderden, maar die verstonen van het Christendom, soms ongerijmd, althans onnoodig moesten schijnen. Eenige jaren vóór zijn dood gaf hij een geschiedenis van zijn eigen leven, getiteld: „De winst van een voorbijgegaan, en de verwachtingen van een toekomstig leven,” een werk in drie deelen, kort voor zijn overlijden verschenen. Ook over hetgeen hij in het door hem bezochte Oosten had gezien, schreef hij een uitvoerig werk.

Het zou moeilijk zijn, ook maar alle titels te vermelden van de geschriften van dezen geleerde, die een Europeesche vermaardheid bezat, een vorst was in het rijk der wetenschap, zich op zeer verschillend gebied bewoog, maar steeds als een beslist Christen zich openbaarde. Zijn meest gelezen werk is wel „De geschiedenis der ziel,” gevolgd door een werk over ziekten en storingen in de ziel, waarbij nog kan gevoegd een allerlei op het gebied der zielkunde. Voorts schreef hij over de oorspronkelijke wereld en de vaste sterren, de symboliek van den droom, gaf levensbeschrijvingen en verhalen, ja ook een geheele reeks geschriften voor het volk en voor de jeugd. Ik herinner mij nog levendig, met wat genoegen ik als kind zijn „De nieuwe Robinson Crusoe of de lotgevallen van Philip Ashton” las, een boek, dat in boeiende verhalen dieren en planten leert kennen.

Tachtig jaren oud, ging hij na een werkzaam leven te München de eeuwige rust in. Dat was in 1860. Over

*) De 3e of 4de uitgaaf verschijnt weldra bij J. M. BREDÉE te Rotterdam.

zijn laatste dagen willen we nu nog een oogenblik spreken.

Eenige weken vóór zijn dood werd aan Schubert door een hooggeplaatst heer gevraagd, of hij volkomen zeker was van zijn zaligheid. „Ja,” was het met zegevierende gewisheid gegeven antwoord, „volkomen zeker; niets kan vaster zijn. Ik heb een verdienste, waarvoor de poort des hemels zich moet ontsluiten. Dit is niet mijn eigen verdienste, maar die van mijn Heer, Jezus Christus. Wie zal mij den hemel rooven, dien Gods Zoon mij in het geloof reeds schonk?”

Die zekerheid bleef hem bij, ook onder de droefenissen en bestrijdingen, die na weinig dagen volgden. Reeds vele jaren had hij, die zoo bezielend van de wonderen der schepping wist te prediken, des zomers het stille landleven gezocht. Ook in zijn laatste levensjaar, toen hij reeds zeer zwak was, werd de begeerte naar bosch en berg hem toch te sterk. Zijn geliefd Pähl, „de geboorteplaats van vele gezalfde Christenen,” kon hij ditmaal niet bezoeken. Zwakte dwong hem dichter bij zijn geneesheer te blijven, zijn oudsten zoon, die het landgoed Laufen bewoonde. Eerst voelde hij zich op de enge, door bosschen omgeven hoogvlakte niet thuis, en sprak hij van zijn „woestijn.” Weldra zou hij ervaren, hoe God hem in anderen zin in een woestijn leidde, vol smart en benauwdheid, vol zwarte dagen en bange nachten. Maar hij ondervond ook krachtig de vervulling der belofte: „Ik zal hen lokken en hen daarna in de woestijn voeren, en vriendelijk met hen spreken.” Dat vriendelijk spreken zijns Heeren heeft in de stormen der woestijn het licht zijns geloofs helder brandend gehouden, tot zijn eigen verkwikking en tot troost der zijnen.

„De goedertierenheid des Heeren is elken morgen nieuw en Zijn liefde houdt nooit op,” zei hij eens in een bang uur. „Zeven-en-veertig jaar heeft mijn trouwe vrouw mij terzij gestaan, haar liefde is steeds dezelfde gebleven, en ik ben zeker, dat zij bereid was, haar leven voor mij te geven. Vanwaar zulk een onwankelbare liefde in het hart van een mensch, dat toch van nature zoo ontrouw is? 't Is de Heer, die haar deze liefde gaf. Maar als Hij een liefde *schenkt*, die niet ophoudt, kan dan de *Zijne* ophouden?”

Even na een lange, bijna verstikkende benauwdheid sprak hij deze woorden: „Paulus en Petrus hebben tegelijk den marteldood geleden. Petrus, die gekruisigd werd met het hoofd naar beneden, moest den dood der verstikking sterven. Maar Paulus, die van zijn Romeinsch burgerrecht had gebruik gemaakt, mocht staande sterven. Ik zou ook gaarne sterven met opgeheven hoofd en niet den dood der verstikking. En ik heb het mijn Heer gezegd, dat ik aanspraak maak op mijn burgerrecht, en Hij mij met opgericht hoofd gelieve te laten sterven.”

„'t Schijnt bijna gewaagd,” teekent Dr. Meyer hierbij aan: „Ik heb het mijn Heer gezegd.” Maar hij wist wel wat hij zei, en dat hij zoo spreken mocht. Hij had door veel biddens een vrijmoedigheid in het gebed ontvangen, als maar weinigen.

Al jaren lang toch had Schubert dagelijks na den huisgodsdienst zijn kamer gesloten, om lang en geknield met zijn God te spreken, en telkens als de zijnen hem zagen, lichte zijn aangezicht. „Zulk een bidder bidt met *verzekerden*” geest.

Van dat gebedsleven getuigt ook een ander woord uit zijn ouderdom: „Vroeger als ik veel te doen, tot diep in den nacht gewerkt had, en vroeg weer op moest, heb ik vaak als ik ging liggen, den Heer gebeden, mij spoedig een versterkenden slaap te geven. Maar niet altijd werd mijn bede dadelijk verhoord, en ik zou licht gemord hebben. Doch om dit te voorkomen, heb ik dadelijk met mijn Heer voortgesproken, en eer ik het wist, lag ik in diepen slaap. Zoo heb ik nu ook mijn Heer gebeden mij spoedig thuis te halen. Want ik heb een hartelijk verlangen om ontbonden te worden en met Christus te zijn. Nu Hij vertoeft te komen, wil ik niet morren. Want ik ken Zijn wijze van doen: eer ik het weet zal mijn oog zich sluiten, en zal ik mijn Heer aanschouwen.”

Van zware aanvallen wat bijgekomen, verlangde hij naar het H. Avondmaal. Hij verscheen steeds trouw aan het Avondmaal. „Avondmaalsvieringen waren hem genade- en vreugdedagen.” Zijn laatste Avondmaal hier beneden wilde hij met al zijn geliefden vieren. Hij sprak zijn belijdenis diep geroerd en blijmoedig uit, en liet toen de deur openen. Hij lag „in zaligen vrede,” zijn trouwe gade stond bij hem. Uit de naaste kamer klonk een koraalgezing, bij het Avondmaal passend. Hij, een zwaluwennatuur, gelijk zijn vrouw placht te zeggen, wyl hij vaak in de vroege door zijn gezang allen wekte, stemde ook nu vroolijk in. „t Waren wel gebroken tonen, maar hij kon toch nog zingen voor de laatste maal in dit leven, en hij zong goedsmoeds. Na het Avondmaal sprak hij tot allen met een vredevol en blijmoedig hart „onvergetelijke woorden van lof en liefde.”

Nog tien dagen verlieden, eer de Meester Zijn trouwen dienstknecht thuis riep. Er was nog menig bang uur, menige worsteling, maar geen klacht kwam van de lippen des stervenden: „Ik kan immers bidden, wat kan mij ontbreken?” antwoordde hij dikwijls op de vraag, hoe het ging. Bij zijn bed kon niemand treurig zijn.

Al de zijnen, schoon zij in stilte weenden, dat zij hem zouden verliezen, die de roem en de troost van het huis was geweest, droogden hun tranen, zoodra zij zijn aangezicht aanschouwden. Men kon zijn blijmoedigheid niet zien en weenen. Zijn blinkend aangezicht deed denken aan het woord: „Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk,” en wekte de stille belijdenis: „Ik geloof de gemeenschap der heiligen.”

Tot het laatst bleef zijn geest helder, kon zijn mond biddend en dankend de begeerten des harten Godé bekend maken. Op een gezegde: „Weldra zult gij uw Heiland zien,” antwoordde hij: „Ik zie Hem reeds.” De laatste uren lag hij met gesloten oogen, als in zaligen sluimer. „Hoe schoon — hoe heerlijk — lieve Heiland,” lispelde hij, en — hij was heengegaan.

Als een vrije burger, zegt Dr. Meyer, in het volle bewustzijn van zijn burgerrecht, met opgericht hoofd, zooals hij 't van den Heer gebeden had, is hij gegaan naar de stad des levenden Gods. Op het schoone, bleke gezicht lag de vrede Gods gespreid, en stond als 't ware het Schriftwoord te lezen: „Ik lig en slaap in vollen vrede; want Gij, Heer, helpt mij, dat ik zeker wone.” *)

A. J. HOOGENBIRK.

*) Duitsche lezing.

PENNEKRASSEN.

De Roos.

III.

En nu nog eenmaal, voor het laatst, over onze bloemenkoningin. De hondsroos, wilde roos, witte bottelroos, wiewedoorn vindt men overal in de wereld. Op haar enten de bloemisten hun fijne soorten en verscheidenheden, en zorgelijk en teeder staat rosa canina haar voedsel af aan 't schoone pleegkind. De kaneelroos groeit op IJsland en in Lapland en aan de kusten der Poolzee. Op de eilanden Bourbon en Mauritius de bourbonroos en in Afrika en Madera de muskusroos. Was het aantal variëteiten reeds vroeger zeer groot, in de vorige eeuw kweekte men door hybridatie ontelbaar vele soorten in verschillende kleuren en vormen, groot en klein, enkel en in trossen. De treurroos kwam in zwang ter beplanting van graven.

De ontdekkers van Amerika vonden er de roos, de Inca's versierden er hun tuinen mede en de Peruanen noemden ze „struik der zon.” In Mexico werden de gestorven kinderen in rozen gelegd. Prairierozen, de legunia's, roisettes

en andere worden in sommige streken van het Westelijk halfroond zeer gezocht.

De roos heeft een eigen literatuur, een geschiedenis der symboliek, de „koningin” had haar historici en poëten, en haar aesthetici ook al. Zij werd de favorite van keizers en koningen, als eens van edelen en ridders, de lieveling van koninginnen en prinsessen. Keizerin Josephine van Frankrijk was trotsch op haar rozentuinen. Lodewijk XVIII huldigde de „Rose du roi,” welke nadat hij voor Napoleon, uit Elba teruggekomen, gevlucht was, „Keizerroos” werd genoemd. Binnen 100 dagen, na den slag bij Waterloo, kreeg ze haar ouden naam terug. Napoleon III werden door de Fransche kweekers de schoonste rozensoorten, door hen uitgezocht, aangeboden; de prins van Wales vereerde in Juni 1869 aan keizerin Eugenie een bloemenmand, waarin bijna alle meest bekende rozen voorkwamen. Eugenie, de schier vergeten zwerfster, vergrijsd in den wrevel van de ergernis. Sic transit gloria mundi! Zóó vergaat de heerlijkheid dezer wereld!

Een treffend oogenblik is het voor Duitschland geweest, toen koningin Louise zich in 1807 te Tilsit in smeekende houding wendde tot den wereldveroveraar Napoleon I. Door zachtheid en ootmoed trachtte zij den Franschen Caesar voor zich te winnen, en zij beriep zich in de wanhoop op de ridderlijkheid van den man, die haar in zijn bulletins zoo diep gekrenkt had. Zijn antwoord was het toereiken van een roos uit een op de tafel staande vaas. Met een glimlach vol hoop nam zij de bloem aan, en zeide zeer gevat: „Mais avec Magdebourg?” „Ik moet uwe majesteit doen opmerken, dat ik aanbied en gij slechts hebt aan te nemen,” was het kalme antwoord van den soldatenkeizer.

Koning Friedrich III van Pruisen liet te Potsdam zijn rozentuinen aanleggen op een eilandje, dat hij Panneneiland noemde, en waar hij te midden van duizenden stammen zoo gaarne vertoefde. Toen de met keizer Nicolaas van Rusland gehuwde Charlotte van Pruisen in het jaar 1829 Potsdam bezocht, werd voor haar het schitterende „tooverfeest der witte roos” gegeven.

Weinige dagen na den slag van Sedan ontving de burgemeester van Berlijn een brief, waarin een verwelkte roos lag, met de volgende woorden: „Aan den hooggeachten burgemeester van Berlijn zendt een strijder van 18 Augustus en 1 September een roos, welke hij op 1 September te midden van het kanongebulder plukte, met het vriendelijk verzoek haar aan die dame te Berlijn aan te bieden, die zich het meest onderscheiden heeft bij de hulp van gewonden;” geteekend: „Een jager der 3de comp. van het garde-jagerbataillon.” De burgemeester bood de verwelkte roos koningin Augusta, de trouwe beschermster van het leger aan; deze zond ze naar de barakken, waar zoovele zusters de gewonden verpleegden, en waar zij onder glas werd bewaard om later aan de keizerin te worden teruggegeven. Sedert werd deze historische roos zóó bewaard, en door de fotografie vermenigvuldigd als het zinnebeeld der ridderlijkheid.

Nog een herinnering uit den oorlog van 1870. Het was 19 Augustus. Een zwaar gewond officier leunde tegen het venster van een boerenwoning te Gorze. In de gezonde hand hield hij een roos, toen de koning het huis voorbijging. Daar vloog plotseling een gedachte door het hoofd van den jeugdigen gewonde en kleurde hem de bleke wangen. Hij wierp het eenige wat hij had, de roos, als zegepraal den geliefden vorst toe. Het was zijn laatste vaarwel. De koning nam dit symbool der liefde en der smart met ontroering aan, en liet ter nagedachtenis later een steen schilderen met het opschrift: Gorze 19 Augustus 1870. Er is op afgebeeld het Duitsche vaandel; in het midden ziet men verder een infanterie-helm, omwonden met een breeden eikenkrans, aan welker bladeren de tranendauw parelt; tegen den helm aan ligt het ijzeren kruis met lint. In het midden der breede lijst, van boven, is een in matzilver gedreven roos aangebracht, welke als de geheele dichtertlijk opgevatte schildertij, een diepen indruk op den toeschouwer maakt.

We nemen thans afscheid van de Koningin der bloemen. Tevergeefs zochten we in onze Nederlandsche poëzie een